

**ОРГАНІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА
ДЕПРЕСИВНИХ ТЕРИТОРІЯХ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

В статті наголошується на необхідність стратегічного управління розвитком гірських територій, в першу чергу завдяки розвитку туризму й рекреації. В той же час наголошується на розробленні заходів, які сприятимуть збереженню унікальних природно-рекреаційних ресурсів та запобігатимуть антропогенному навантаженню на гірські екосистеми.

В статті підкреслюється необхідність стратегічного управління розвитком гірських територій, в першу чергу завдяки розвитку туризму й рекреації. В той же час наголошується на розробленні заходів, які сприятимуть збереженню унікальних природно-рекреаційних ресурсів та запобігатимуть антропогенному навантаженню на гірські екосистеми.

The article emphasizes the need for strategic management of the development of mountain areas, primarily through tourism and recreation. At the same time emphasizes the development of measures to promote preservation of unique natural and recreational resources and seek the anthropogenic pressure on mountain ecosystems.

Ключові слова: туризм, рекреаційні ресурси, гірські території.

Соціально-економічна специфіка гірських населених пунктів Закарпатської області складна. Гори зумовлюють складні умови проживання та господарювання, нерозвиненість соціальної інфраструктури. Актуальним є питання щодо забезпечення працевлаштування місцевого населення. Вирішити його можна за рахунок розвитку туризму (в т.ч. сільського) й суміжних з ним галузей. Іншої кращої альтернативи поки що немає. Розвиток туризму й рекреації на гірських територіях Закарпаття дасть можливість покращити матеріальне становище горян та сприятиме перебудові всього господарського комплексу.

Дослідженнями щодо сталого розвитку туризму займаються такі відомі вітчизняні вчені: В.Волошин, Л.Гринів, З.Герасимчук, Б.Данилишин, М.Лендел, Л.Руденко, В.Трегобчак та ін.

Мета статті – дослідити специфіку організації туристично-рекреаційної діяльності на депресивних в економічному плані гірських територіях Закарпатської області.

Виходячи з мети статті, ми визначили такі завдання: наголосити на унікальності природно-рекреаційних ресурсів Закарпатської області; обґрунтувати перспективність розвитку туризму й рекреації на гірських територіях Закарпаття; перерахувати основні проблеми, через існування яких гірські території досліджуваного регіону відносять до депресивних; виробити рекомендації щодо покращення організації туристично-рекреаційної діяльності гірських територій.

Згідно конвенції ООН з довілля та розвитку (1992 р.) [1], одним з найважливіших елементів сталого розвитку глобальних екосистем визнано гірські території Землі.

Гірські території Закарпаття є найбільш екологічно чистим районом України.

В його екосистемах збереглися 300-річні дерева, малодосліджені печери, є місця первозданної природи, де рослинний і тваринний світ в природному ареалі залишається таким, як і 100 років тому. Велику територію займають природні заповідники й національні парки, при чому в перспективі планується збільшувати площу природних резервацій.

Екоресурси Закарпатської області є еталоном первісної природи, а сприятливі курортні умови, наявність бальнеологічного потенціалу, рекреаційні можливості створюють передумови для перетворення регіону в європейську базу відпочинку, оздоровлення та туризму.

Як показує досвід, одних тільки природних ресурсів для успішного розвитку та процвітання територій замало. Повинна бути розроблена на державному рівні стратегія, яка б включала допомогу та всебічну підтримку розвитку туризму й рекреації, а також надання пільг жителям, що мають статус гірських територій.

Серед усіх видів туризму на гірських територіях найкраще розвинений гірськолижний туризм. Його розвиток сприяв створенню сучасних гірськолижних турбаз, готелів, ресторанів, розвивається туристична інфраструктура, що сприяє створенню нових робочих місць для горян, відраховуються нарахування до місцевого та регіонального бюджетів. Крім того, отримали розвиток народні промисли, сільський туризм. Отже, вигоди від розвитку туризму очевидні. На сьогодні жодна інша галузь економіки не може бути такою перспективною та прибутковою для гірських територій, як туризм й рекреація. Разом з тим необхідно відмітити про неоднакові темпи розвитку туризму на гірських територіях. На даний час спостерігається тенденція, коли в одному селі добре розвинена турінфраструктура, а в сусідньому – практично не розвинена. Такі приклади не поодинокі.

Питання про збалансований екологічний розвиток Карпат є актуальним на сьогодні. Цьому сприяло те, що:

- ✓ тривалий час на гірських територіях Карпатського регіону проводилися інтенсивні господарські роботи, не бралися до уваги малоземелля, обмежена родючість ґрунтів та специфіка гірських територій;

- ✓ у результаті несанкціонованих вирубок лісів порушилися природні екосистеми, в наслідок чого на території регіону спостерігаються природні катаклізми: повені, зсуви, ерозія ґрунтів. Захарашеність річок та потічків побутовими відходами, відходами господарської діяльності призводять до частих підтоплень населених пунктів.

До перерахованих факторів слід додати ще й соціально-економічні:

- ✓ не з усіма населеними пунктами наявне транспортне сполучення. Часто взимку або після тривалих дощів дороги стають нездатними для проїзду автомобільним транспортом. У такій ситуації робляться недоступними для туристів туроб'єкти й заклади розміщення;

- ✓ наявність тривалих осередків безробіття та неспроможність

працевлаштувати всіх бажаючих створили передумови до відтоку трудових ресурсів на заробітки (сезонні та постійні). Масово відправляються на заробітки переважно люди працездатного віку.

Проблеми стратегічного управління гірськими територіями області на засадах сталого розвитку потребують подальших досліджень. При розробленні та реалізації стратегії сталого розвитку туризму та рекреації на гірських територіях необхідно врахувати специфічні чинники гірських територій регіону. Основною метою стратегії повинно стати розроблення заходів щодо покращення соціально-економічного, екологічного розвитку гірських територій шляхом розвитку галузі туризму, оздоровлення й рекреації, як найбільш перспективних для даних районів. Необхідно закласти норми, які б регламентували вирішення наступних проблем: запобігти тенденції «знелюднення» гір; покращити соціально-економічні умови проживання жителів гірських територій; сприяти розвитку туристично-рекреаційного бізнесу і в той же час забезпечити збереження природних ресурсів.

Гірські території Закарпатської області, не дивлячись на унікальні природні ресурси, завжди відставали по соціально-економічним показникам розвитку від інших районів Закарпаття. Проте на сьогодні є можливість використати природні ресурси для розвитку різних видів туризму, тим самим популяризуючи туристичні можливості гірських територій серед туристів, зберегти таким чином лісні масиви від масового вирубування, залучати інвестиції для створення туристичної інфраструктури, що сприятиме зайнятості місцевого населення та покращенню умов проживання горян.

Отже, для забезпечення сталого економічного розвитку гірських територій Закарпатської області всі зусилля слід спрямувати на вирішення проблем збалансованого й стабільного розвитку в економічному, соціальному та екологічному напрямку. В економічному напрямку – утримання в належному стані дорожньої інфраструктури, підтримка підприємницьких видів економічної діяльності, характерних для гірських територій, зокрема сільського туризму й народних промислів; екологічному – планування та реалізація заходів зі збереження навколишнього природного середовища, запобігання масовим вирубкам лісу.

На сьогодні діє Закон України «Про розвиток гірських територій в Україні». Одним з головних його недоліків є недосконалість методології надання статусу населеного гірського пункту, а також не забезпечено відповідні умови розвитку та покращення соціально-економічної, демографічної й екологічної ситуації в гірських населених пунктах. Існуючий підхід не може забезпечити вирішення соціально-економічних проблем жителів гірських територій, оскільки передбачає тільки соціальний захист населення. Крім того, в практичній діяльності даний закон викликав обурення, оскільки одним жителям населених пунктів дали статус гірських й відповідно забезпечили пільги; іншим, розташованим практично поряд – ні.

Для забезпечення сталого розвитку гірських територій Закарпатської області в першу чергу необхідно: поступово збільшувати площі природних заповідників та резервацій з біорізноманіттям, рідкісними рослинами та тваринами, занесеними в Червону книгу України; сприяти розвитку заповідної справи; включити ліси Закарпатської області до категорії захисних, рекреаційно-оздоровчих, наукового значення, що дозволить зменшити антропогенне навантаження на гірські екосистеми; сприяти відновленню територій, де раніше проводилися вирубки лісу; заборонити видобування каменю, глини, піщано-гравійної суміші з дна місцевих річок без наукового обґрунтування та погодження з відповідними органами; сприяти розвитку та освоєнню рекреаційного потенціалу на науково обґрунтованій основі.

Отже, для покращення туристично-рекреаційної діяльності гірських територій Закарпатської області необхідно підвищити ефективність використання природо-ресурсного потенціалу, сприяти залученню інвестиційних ресурсів, впроваджувати ефективні соціальні програми, що дозволить забезпечити підвищення життєвого рівня населення гірських територій, створенню нових робочих місць, а також попереджатиме «знелюднення» гірських сіл. У той же час, реалізуючи дані заходи, необхідно планувати природоохоронні заходи, які б звели до мінімуму негативний вплив на природне середовище гірських територій Закарпатської області.

Перераховані заходи значною мірою сприятимуть вирішенню проблем більшості гірських територій, які на сьогодні розглядаються як депресивні.

Список використаних джерел:

1. Конвенції ООН з довкілля та розвитку. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org.ua>.
2. Улагін В.В. Туристичний бізнес в Україні: Монографія / В.В.Улагін. – К.: Афіша, 2008. – 387 с.

УДК 339.138:338.48

Ю.Б.Чаплінський, к.е.н.,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Чернівці

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СУТНОСТІ ДЕФІНІЦІЇ „ТУРИЗМ”

У статті досліджено теоретичні аспекти сутності дефініції „туризм”. Проаналізовано окремі визначення, що зустрічаються в науковій літературі. На основі їх групування запропоновано уточнене визначення туризму.

В статье исследованы теоретические аспекты сущности дефиниции „туризм”. Проанализированы отдельные определения, которые встречаются в научной литературе. На основе их группирования предложено уточненное определение туризма.

In the article investigational theoretical aspects of essence of definition „tourism”. Separate determinations which meet in scientific literature are analysed. On the basis of their grouping the specified determination of tourism is offered.

Ключові слова: туризм, соціально-економічний аспект, турист, екскурсант.

Становлення України як незалежної Європейської держави та її інтеграція у світовий політичний та економічний простір передбачають необхідність